

רואים משפט

כתב עת מקצועי מבית גדעון פישר ושות' | מרץ 2009 | גיליון מס' 3

מרכז עזריאלי, מגדל משולש, קומה 39, תל-אביב 67023
טל': 972-3-6913999 • פקס: 972-3-6913998
www.fisher-lawfirm.com • office@fisher-lawfirm.com

GIDEON FISHER & Co.
Law Offices and Notary

PARLEX INTERNATIONAL LAW GROUP

חברות וחברים, קוראות וקוראים יקרים,

לאחרונה נחשף הציבור לביטויים חדשים בעולם הבוררות המתפתח במהרה.

"בוררי על", "בוררים בינלאומיים" וביטויים אחרים הפכו שגורים בפי כל. ביטויים אלו מסמלים לטעמי את העידן החדש, עידן הבוררות הבינלאומית, המתקדמת והחסויה.

בשנה האחרונה ניכרת תפנית משמעותית וחל מהפך בהשתתפות חברות ישראליות בבחירת בית המשפט לבוררות של ה-ICC כמנגנון ליישוב סכסוכים בינלאומיים על-ידי חברות ישראליות. בעיתונות הכלכלית פורסם זה מכבר, כי תאגידים בינלאומיים הגישו בקשה ל-ICC לקיים הליך בוררות נגד חברת התעופה הלאומית "אל על" בסך 100 מיליון דולר. פרסום המקרה בתקשורת הינו חריג, שהרי על-פי רוב, הצדדים להליכים המתנהלים בבית המשפט הבינלאומי לבוררות בוחרים להתרחק מאור הזרקורים ומקפידים לעמוד בתנאי הסודיות הנוקשים הקבועים בסדרי הדין של כללי הבוררות.

במקרה של אל על, החברה בחרה להוציא הודעה מסודרת לתקשורת, ולהקפיד בעניין זה על כללי הגילוי הנאות הקבועים בדיני ניירות ערך. אולם, ההליך עצמו יישאר חסוי, ובניגוד לניהול תיק מסוג דומה בבית המשפט בישראל, אשר מסמכיו עומים להופיע בתקשורת, הרי שבבית המשפט הבינלאומי לבוררות של ה-ICC מקפידים הקפדה יתרה על סודיות ההליך.

נראה, כי לנוכח העומס הרב בו מצויה מערכת המשפט בישראל (ראו בעניין זה מאמרו של כב' השופט (בדימוס) ד"ר אליהו וינוגרד בגיליון זה), הגופים הציבוריים והפרטיים בישראל החלו להכיר ביתרונותיה הרבים של בית המשפט של ה-ICC בבוררות בינ"ל, ובוחרים להפנות מחלוקות משפטיות רבות יותר להתדיינות בשעריו. כיו"ר ועדת הבוררות הבינלאומית של ICC ישראל וחבר הנהלת בית הדין הבינלאומי לבוררות בפאריס, אין לי אלא לברך על מגמה זו.

בברכת חג פסח שמח וכשר לכם ולבני משפחתכם, וקריאה מהנה,

גדעון פישר, עו"ד

ד"ר אליהו וינוגרד

שופט בדימוס ונשיא לשעבר - יועץ למשרד

קיצור ההליכים בבתי משפט בעניינים אזרחיים

שיתרת המלאי מעוררת דאגה. לפי הנתונים שפורסמו, מצויים במלאי בבתי המשפט המחוזיים כ-35,000 תיקים, ובבתי משפט השלום - כ-273,000 תיקים.

אני לא אתיחס עתה למספרי תיקים אלה ולא למספר השופטים האמורים לטפל בהם, לא לניהול תקין וראוי על ידי הגורמים האחראים לניהול התיקים ולא לפיקוח על עבודת השופטים וכתובת פסקי הדין על ידיהם. אתמקד אך ורק ביישומה של תקנה 152(א) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד - 1984, אשר נועדה, ואשר יש ביכולתה, לקצר הליכים, לחסל תיקים רבים מן המלאי ולעשות בכך צדק טוב יותר לבעלי הדין.

(המשך בעמ' 2)

פרשתי מבית המשפט לפני שלוש עשרה שנים. לא היו בידי נתונים סטטיסטיים נוכחים הנוגעים להתמשכות ההליכים בבתי משפט, עד שפורסם בחודש פברואר 2009 דו"ח מנהל בתי המשפט שסקר את שמיעת התיקים בבתי המשפט בשנת 2008. מהנתונים שפורסמו לגבי בתי המשפט המחוזיים ובתי משפט השלום עלו כמה נתונים מדאיגים. בעוד שסיום התיקים מן המלאי בשנת 2008 כמעט השתווה בבתי המשפט המחוזיים למספר התיקים החדשים שנוספו למלאי, ובבתי משפט השלום אף סיימו כ-25 אלף תיקים יותר מאלו שנוספו למלאי, הרי

סדנת לימוד בורריות בלשכת המסחר הבינלאומית

הבוררים הבינלאומיים המובילים בעולם. בין חברי המשלחת היו עו"ד יחזקאל בייניש (בעלה של נשיאת בית המשפט העליון דורית בייניש),

פרופ' אריה רייך, דיקן הפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר אילן, עו"ד אריה שחם, היועץ המשפטי של רשות שדות התעופה, עו"ד רונן סטי, מנהל מחלקת ADR במשרדנו וברוך מזור, מזכ"ל לשכת המסחר הבינ"ל ICC - ישראל שניצח על הצלחת האירוע.

משלחת בכירים בראשותם של אלוף (מיל') אורן שחור, יו"ר ICC ישראל וחבר ההנהלה העולמית ועורך דין גדעון פישר, יו"ר ועדת

הבוררות הבינלאומית של ICC ישראל וחבר הנהלת בית הדין הבינלאומי לבוררות בפאריס, קיימה בחודש מרץ סדנת לימוד בלשכת המסחר הבינלאומית - ICC בפאריס. במסגרת הנסיעה לפאריס הכירו הבכירים את בית הדין הבינלאומי לבוררות של לשכת המסחר הבינלאומית ואת

מחלקת ני"ע, שוק ההון וצווארון לבן מתרחבת

עו"ד עדי פניני פלילי וניהלה, בין היתר, ביחד עם עו"ד טובה פרי, ממונה בכירה לעניינים פליליים, את תיק הרצח של רענן לוי ז"ל כנגד בני משפחת אבוטובול ואחרים. עו"ד פניני כיהנה גם כסגנית פלילית בתיקים פליליים מורכבים ומתמחה בדיני ני"ע, שוק ההון ועבירות בתחום צווארון לבן, ומייעצת לחברות ופרטיים בתחומים אלו.

אנו שמחים לבשר לכם על המשך הרחבת משרדנו עם הצטרפותה של עו"ד עדי פניני למשפחתנו. עו"ד פניני מצטרפת למחלקת דיני ני"ע, שוק ההון וצווארון לבן בראשותה של עו"ד פנינה גיא, הממונה על האכיפה ברשות ניירות ערך (לשעבר) ומשנה לפרקליטת מחוז ת"א פלילי (לשעבר).

עוד בגיליון

- גילוי מרצון, נותן המון / עו"ד פנינה גיא
- סחירותם של שיקים (מאמר שני בסדרה) / עו"ד ארז יצחקי
- הגנת השכר: איזון כוחות בדרך של העברת נטל
- ההזכחה / עו"ד ישראל זיידרמן

(המשך מעמ' 1)

קיצור ההליכים בבתי משפט בעניינים אזרחיים

אקדים ואומר שאני אישית, ושופטים נוספים בבית המשפט המחוזי בתל אביב, תמיד פעלנו לפיה והתוצאות היו מצויינות. בצער אציין שהיו שופטים, שעל אף שהמרצתי אותם לפעול לפיה, לא עשו כן, והתוצאות לא אחרו לבוא.

תקנה 152 (א) קובעת:

"בית המשפט רשאי לדחות את הדיון למועד, למקום ובתנאים שייראו לו, אם היה סבור כי למען הצדק מן הראוי לעשות כן; אך אם התחיל בשמיעת ראיות ימשיך בה ברציפות יום-יום, עד גמר חקירתם של כל העדים, זולת אם ראה צורך בדחיה, מטעמים מיוחדים שיירשמו".¹

הדגש מושם על הסיפא המודגשת על ידי:

בכל מקום שהתקנות דורשות טעמים מיוחדים שיירשמו, משמע שלא די בהיענות סתמית לבקשה. על השופט להשתכנע שיש טעם מיוחד שבגללו מן הראוי להיענות לבקשה, ולא די שהוא השתכנע כאמור, עליו לרשום את הטעם בגוף החלטתו. הדבר נכון לא רק כאשר הבקשה לדחיה היא מטעם בעל דין, אלא גם כשהיא באה מיוזמתו של השופט.

לצער, לא כך נוהגים רבים מהשופטים, בדונם בתיקים אזרחיים. מאחר ונקבעים בפניהם מספר תיקים לאותו יום לשמיעת ראיות, הם שומעים בכל תיק מספר עדים, ודוחים את המשכו לתאריך במועד מאוחר יותר, לפי יומנם. זהו נוהג המנוגד לאמור בתקנה הנ"ל. העדר הנמקה כנדרש אף מחמירה את העניין. מוטב שהתקנה תימחק מן התקנות, מאשר נהיה עדים יום-יום להפרתה על ידי שופטים רבים.

שיטת השמיעה מיום ליום שנקבעה בתקנה הנ"ל אף מטיבה עם בעלי הדין, עם עורכי הדין ואף עם השופטים, כפי שיובהר בהמשך.

לצורך הדגמה נתלווה לשנים משופטי בית משפט.

במאגר בית המשפט - 480 תיקים לשמיעת ראיות. שני שופטים חדשים החלו לכהן ולדון בתיקים אלו. לכל אחד מהם נקבעו מתוך המאגר 240 תיקים, לפי חישוב של 2 תיקים ליום, לחמישה ימים בשבוע, ארבעה שבועות בחודש, לששת החדשים הבאים.

לשבוע הראשון נקבעו, כאמור, עשרה תיקים חדשים לכל אחד לשמיעת הראיות, שני תיקים ליום. הקביעה של שני תיקים ליום הביאה בחשבון כי אחד משני התיקים עשוי להיגמר בפשרה, או ששמיעתו קצרה ביותר, או שיש סיבה ראויה להיענות לבקשת דחיה בו. קביעת תיק אחד בלבד עלולה הייתה להשאיר את השופט ללא תיקים לשמיעה, אם אירע אחד האירועים האמורים. נצא גם מן ההנחה, שהיא אף נכונה במציאות, שרוב רובם של התיקים האזרחיים בבית משפט הם תיקים ששמיעת הראיות בהם יכולה להסתיים ביום אחד, לכל היותר - יום ורבע עד יום וחצי. רק תיקים בודדים הם תיקים ארוכים, המצריכים מספר ימי שמיעה של ראיות.

שופט א הורה למזכירו לרשום על ההזמנות לדיון שנשלחו לבעלי הדין, כי הדיון בתיקים שבפניו יימשך מיום ליום, כאמור בתקנה 152 הנ"ל. כך הביאו לידיעת עורכי הדין כי אצל שופט א עליהם להיות מוכנים לשמיעה מיום ליום, ולפיכך עליהם לעשות את הסידורים המתאימים גם לגבי יום המחרת, אם שמיעת הראיות בתיק לא תסתיים ביום הראשון ותגלוש ליום המחרת. שופט א אכן שמע את כל הראיות באחד משני התיקים שנקבעו לו, ואם לא סיים באותו יום, המשיך בו למחרת, עד לסימומו. את התיק השני החזיר כבר בתחילת היום למזכיר הראשי של בית המשפט, וזה מצא,

1. להוראה דומה בהליכים פליליים ראה סעיף 125 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב - 1982.

עו"ד פנינה גיא

שותפה ומנהלת מחלקת ני"ע, שוק ההון ועבירות צווארון לבן

גילוי מרצון, נותן המון

מה יעשה חושף עבירה בארגון ציבורי? התשובה מצויה כבר בספר משלי: מודה ועוזב ירוחם

בהליכים פליליים, מקובל להתחשב בהודאתו של הנאשם כנסיבה מקלה בעונש. האם יש מקום לפעול באופן דומה בחברות ציבוריות בהן מגלה נושא משרה או עובד כי התבצעה עבירה על החוק בטרם התגלתה העבירה על ידי רשויות האכיפה? האם ראוי להחיל גם בהקשר התאגידי את הפסוק מספר משלי "מכסה פשעיו לא יצליח; ומודה ועוזב ירוחם"?

מחד יש לעודד גילוי עבירות בפני הרשויות במקום שאלה לא ידעו על כך כלל. מאידך, אם הכוונה להעלות את רף הענישה ולהגביר את ההרתעה, הרי שהגילוי מרצון עלול לפגוע בכך באמצעות ענישה מקלה, וייתכנו אף מצבים בהם לא ינקטו צעדי ענישה פליליים כלל. מוכרים שלושה מצבים בהם עובד החברה מגלה עבירות בחברה.

מקרה בו עובד מגלה כי אדם אחר עבר את העבירה.

מוטב לעובד כזה לפנות לרשות ולדווח. כדאי שיהיה מיוצג ע"י עו"ד על מנת שזה יגן על זכויותיו ובעיקר על מעמדו, אם יש צורך בכך. למשל, מתעוררת השאלה אם מדובר במקור מידע? ואם כן, האם להבטיח לו חיסיון מגילוי זהותו, או אף חסינות. חסינות עלולה להידרש אם יש סיכון כי אגב ביצוע העבירה של האחר ייחשב העובד שדיווח לשותף לדבר עבירה, גם אם באופן זעיר או חלקי.

העובד עבר את העבירה בעצמו והחליט לחושפה אחר כך.

מקרה כזה יכול להתעורר גם אם החברה או אחד מאנשיה עבר את העבירה ולאחר ביצועה החליט לגלות דבר קיומה לרשות. גם כאן ייצוג הולם של עו"ד יביא לכך שהעובד ידאג לגילוי מלא ויציע להשיב את הנזק והמצב לקדמותו. לדוגמה כספים שנלקחו בעבירה - יוחזרו לחברה, מקבלי ההחלטות - כמו מנכ"ל, דירקטור, יו"ר דירקטוריון יועץ משפטי וכדומה - יתפטר, ושדרת הנהלה תוחלף. ניתן להציע במצב זה גם מינוי מבקר או בודק חיצוני שיבדוק את התנהלות החברה, ובהתאם להמלצותיו ישונו דפוסי הניהול והבקורות בחברה. ניתן להציע הנהגת ממשל תאגידי בחברה, דבר שימנע או יקטין באופן משמעותי הפרות כאלה בעתיד.

עובד עבר עבירה יחד עם אחר בחברה, ולאחר ביצועה התחרט והחליט לדווח לרשות.

זה המצב המורכב ביותר. מדובר בשותף לדבר עבירה המתוודה על העבירה וגם על חלקו בביצועה. במצב זה מדובר למעשה בעד מדינה המבקש חסינות מהעמדה לדין, העמדה לדין בעבירות קלות יותר או הקלה בעונש, בתמורה להפלת שותפיו.

בארה"ב חל הכלל של דיווח up the ladder - לפיו על עו"ד מגלה העבירה לדווח על המקרה במעלה הסולם ההיררכי בחברה.

לדעת, על אף ביקורת כלפי הליך הגילוי מרצון, יש לעודד חברות לגלות אודות עבירות, במקום בו הרשות לא ידעה על ביצוען וקשה להניח כי היתה מגלה אותן. עם זאת, לטעמי, היחס לגילוי מרצון צריך להיות מידתי ולהתחשב בשיקולים כגון: האם דבר ההפרה דווח לרשות מייד עם גילויה, האם מדובר בעבירה חמורה מאוד, והאם מדובר בחברה שבאופן כללי מתנהלת ומדורגת בחברה שומרת חוק.

פורסם ב"דה מרקר" ביום ד' 25.2.09

שופט ב נהג אחרת. הוא שמע שנים או שלושה עדים בכל אחד מעשרת התיקים שנקבעו בפניו, וקבע כל אחד מהם להמשך שמיעת הראיות למועד פנוי ביומנו כעבור מספר חדשים. לבעלי הדין בכל תיק כזה לא הייתה בכך כל נחמה. בעל דין, בעיקר התובע, מעוניין לסיים את הדיון בעניינו. שמיעת כמה עדים בתיק שלו, בעוד ששמיעת יתר העדים נדחתה לכמה חדשים, מתסכלת אותו. יש לזכור כי בדרך כלל התיק שלו הגיע לשלב ההוכחות אחרי צפיה של חודשים מאז הוגש לבית המשפט, לעתים חודשים רבים חלפו מאז. גם אין לו ביטחון שבתאריך שנקבע להמשך השמיעה, התיק אכן יגיע לסיומו. תמיד יש חשש שמישהו יבקש דחיה, או שהשופט לא יתפנה באותו מועד לסיים את התיק, ואולי התיק שוב יידחה, אחרי שמיעת עוד כמה מהעדים. הן השופט והן עורכי הדין יצטרכו, לקראת המועד שאליו נדחה התיק, לקרוא מחדש את התיק, ולרענן את זכרונם במה שכבר העידו העדים. כשיגיע התיק לגמר שמיעת הראיות, יבקשו בדרך כלל עורכי הדין להגיש סיכומים בכתב, שהרי עבר זמן ניכר מאז שמע השופט את ראשוני העדים. השופט ב יורה על סיכומים בכתב על ידי כל צד תוך שלושים יום. הסיכומים בכתב שיוגשו, כדרכם יהיו ארוכים, עם ציטוטים רבים מהפרוטוקול. השופט יצטרך להקדיש לכתבת פסק הדין זמן רב יותר ממה שהקדיש שופט א. פסק הדין, במקרה הטוב ביותר, יינתן על ידי שופט ב - כששה חדשים מאז התחילה שמיעת התיק.

כאשר יתן שופט ב את פסק דינו בראשון מהתיקים שהחל לשמוע כאמור, כבר סיים שופט א מאה ועשרים תיקים מתיקו, ובמאגר שלו נותרו עוד מאה ועשרים תיקים שטרם החל בשמיעתם, ושיסיים אותם באותו אופן במהלך ששת החדשים הבאים. שופט ב במהלך ששת החדשים הבאים יתן פסקי דין במאה ועשרים התיקים הראשונים שסיים את שמיעתם, ובמאגר שלו יותרו בתום השנה, עוד מאה ועשרים תיקים ששמע בכל אחד מהם רק כמה עדים.

הסיכום: כתום שנה שופט א פסק בכל התיקים שלו. שופט ב ימשיך להתנהל במהלך ששה חדשים נוספים לפחות, עד שיסיים את המאגר שלו.

יש להדגיש: שיטת שופט א תפעל כהלכה, בתנאי שלא ייעתר לבקשות דחיה, אחרי יום ראשון של שמיעת ראיות, אם התיק טרם הסתיים בו ביום. כפי שנקבע מראש והודע במפורש לעורכי הדין, התיק אכן יישמע אצלו מיום ליום. אם ירך לבבו וכל בקשה לדחיה תיענה על ידו הוא ייכנס בכך למסלול הסחרחורת של שופט ב.

לשופט חדש, או לשופט שעבר מערכאה אחת לאחרת, ויומנו אכן פנוי, אין כל בעיה להפעיל דרך זו של שופט א. תמיד יום המחרת, אם יהיה צורך להמשיך בו תיק מיום אתמול, פנוי אצלו מתיקים קודמים. לשופט שיומנו עמוס כבר בתיקי המשך, יש קושי מסויים ביישום דרך זו, משום שבכל ימי המחרת כבר מחכים תיקים שנקבעו על ידו חדשים מספר קודם לכן להמשך שמיעת הראיות. למי הוא יתן זכות קדימה: להם או לתיק מיום אתמול?

ואולם, קושי זה אינו מחייב להימנע מחיפוש פתרונות. זו בסך הכל בעיה של ארגון נכון של העבודה בבית המשפט. לכל שופט ולכל נשיא בית משפט, ולשניהם יחדיו, יכול להימצא פתרון יצירתי ספציפי, הישים לאותו שופט ולאותו בית משפט, שיאפשר לו לסיים את כל התיקים התלויים ועומדים, כדי לפנות את היומן לשמיעת תיקים חדשים בשיטתו של שופט א.

אין בכוונתי להציע פתרונות לתקופות הביניים האלו. התנאים, הבעיות והאפשרויות בכל בית משפט שונות הן זו מזו, ואולם מנסיובי כשופט וכנשיא אני מאמין וגם יודע שעם רצון ויכולת, ניתן להגיע לתוצאה הרצויה. בבית המשפט המחוזי בתל אביב, בתקופת נשיאותי, עשו זאת מספר שופטים ואף הצליחו. מדוע לא יעשו כן גם שופטים אחרים וגם בבתי משפט אחרים?

ד"ר אליהו וינוגרד
שופט בדימוס ונשיא לשעבר - יועץ למשרד

עו"ד ארז יצחקי
מנהל מחלקת ליטיגציה

סחירותם של שיקים

במאמר הראשון בסדרה עמדנו על כך ששיקים הינם מסמכים סחירים, כאשר מתקיימים בהם תכונות הסחרות: "טהירות" ו"עבירות". חתמנו בשאלה: כיצד ניתן להגביל את עבירות השיק ו/או את טהירותו כדי למנוע מצב בו יאלץ מושך השיק לפורעו לצד ג' שהשיק הוסב לידי, גם אם בפיו של מושך השיק טענות הגנה טובות? ראשית וקודם לכל יובהר, כי רוב הציבור הישראלי אינו יודע את התשובה לשאלה זו לאשורם של דברים. זאת, מפני שציבור זה אינו מודע כלל לאפשרות שאם יוציא תחת ידיו שיק סחיר, הוא עלול להיאלץ לפרוע אותו אף אם הסחורה לא תסופק לו כמובטח. בנוסף, מעבודתי עם אנשי עסקים, חשבים, גזברים, משפטנים וגורמים עסקיים המודעים לבעייתיות שבמשיכת שיקים סחירים למדתי, כי רבים מהם, אינם בקיאים בהלכות שנפסקו ברבות השנים בשאלה כיצד הם יכולים להגביל את סחירותם של השיקים באופן שלא יאלצו לפרוע את השיק לצד ג' שהשיק התגלגל לידי חרף טענות הגנה טובות שיש להם כנגד הגורם שהם מסרו לידי את השיק מלכתחילה. כך, למשל, טעות נפוצה בציבור הרחב היא המחשבה ששרטוט "קרוס"//כשלעצמו על גבי

כאשר בשיק יש "מילים האוסרות העברתו, המורות על כוונה שהשיק לא יהיה עביר". נוכח הוראת ס' 7(א) לפקודת השטרות, מובן כי שיק שהוספו בו המילים "לא עביר" לא יהיה ניתן להעבירו לאח, שכן העברתו נאסרה במפורש. זאת, במובחן משיק משורטט שהוספו בו המילים "לא סחיר", שעל פי הוראת ס' 81 לפקודת השטרות יש במילים אלו לשלול את תכונת הטהירות של השיק אך לא את עבירותו. מן הראוי להדגיש, כי רבים מאנשי העסקים והגזברים המוציאים תחת ידיהם שיקים רבים בכל יום, כלל אינם מודעים לאבחנה זו שבין שיק "לא עביר" במובחן משיק משורטט על גביו הם מוסיפים את המילים "לא סחיר" וסבורים בטעות, כי המילים "לא סחיר" מגבילות אף את עבירותו של השיק ולא רק את טהירותו ולא היא, שכן שיק משורטט שצוין על גביו "לא סחיר" ניתן גם ניתן להעביר את הזכות הגלומה בו לאחר, אלא שזה האחרון לא יהנה מתכונת הטהירות של השיק. נוכח הוראת ס' 7(א) לפקודה, ניתן להגביל את עבירותו של שיק, לא רק ע"י הוספת מילים על גבי השיק האוסרות את העברתו במפורש כגון המילים "לא עביר" כאמור, אלא גם ע"י הוספת מילים אחרות בשיק "המורות על כוונה שהשיק לא יהיה עביר". על כך נרחיב במאמר השלישי והאחרון בסדרה זו אשר יפורסם בקרוב.

השיק, די בו כדי לשלול עבירותו של שיק. יש לשרש מחשבה זו. שרטוט קרוס על גבי השיק כשלעצמו, אין בו כדי לשלול את עבירותו או את טהירותו של השיק, אלא אך ורק למנוע מאוחז השיק את האפשרות לפנות לבנק ולפקדות את השיק במזומן כך שיהא עליו להפקיד את השיק בחשבון הבנק שלו ולגבות את תמורתו באמצעות הבנק שבו מתנהל חשבונו. האם ומתי מומלץ לשרטט קרוס על גבי השיק? כאמור, האוחז בשיק ללא קרוס על גביו יכול לפדותו בבנק במזומן שלא באמצעות חשבון הבנק שלו, באופן שהוא לא יותיר אחריו "טביעות אצבע" ולא ניתן יהיה לזהות מי פדה את השיק במידה וזה נגנב מידי בעליו החוקיים. לפיכך, מומלץ להשתמש בשיקים משורטטים אותם לא ניתן לפדות במזומן, אלא אך ורק באמצעות חשבון בנק של המפקיד באופן המתיר "טביעות אצבע" באמצעותן ייתכן שניתן יהיה לאתר את הגנב. נחזור ונשאל, כיצד אמ"כ, ניתן להגביל את עבירות השיק או את טהירותו כדי למנוע מצב בו יאלץ מושך השיק לפרועו לצד ג' שהשיק הוסב לידי, גם אם בפיו של מושך השיק טענות הגנה טובות? בעניין זה עוסק סעיף 7(א) לפקודת השטרות הקובע בהתאם לפרשנותו בפסיקת בתי המשפט, כי תישלל מהשיק תכונת העבירות

עו"ד ישראל זיידרמן
מנהל מחלקת דיני עבודה

הגנת השכר: איזון כוחות בדרך של העברת נטל ההוכחה

המשבר הכלכלי הפוקד אותנו בימים אלו משנה סדרי עולם. גל הפיטורים יביא רבים מהמפוטרים אל בתי הדין לעבודה לקבל בהם סעד, כאשר הם נסמכים על תלושי שכר עמומים. צירוף מקרים מדהים הביא לתיקון חוק הגנת השכר, התשס"ח - 2008 (להלן: "החוק") ולכלול מהפכה בכל הנוגע לאיזון בין כוחם של עובדים לבין כוחם של מעבידיהם, הן צורנית והן מהותית. החוק, הוסיף ונשתבח במהלך דיוני החקיקה ונכלל בו פרק הדין בהיפוך נטלים והעברת חובת ההוכחה למעבידים בכל הנוגע לשעות העבודה (רגילות ונוספות). מטרתו הראשונית של החוק הייתה מיסוד תלושי השכר כמסמך קריא ומחייב שיכלול את כל הפרטים לפי התוספת לחוק (לרבות הסכום העדכני של שכר מינימום), חיוב המעביד לנהל פנקס שכר, קביעת עבירות פליליות נוספות והחמרת רמות הענישה של

המעבידים, לרבות מאסר, קנסות ופיצויים לדוגמה ללא הוכחת נזק. ברשימה זו בחרנו להתמקד בתיקון המהותי שהביא החוק בכל הקשור לסמכות השיפוט של בית הדין לעבודה ותרופותיו, לנטל ההוכחה ולחובת המעביד לערוך רישום של שעות העבודה בפועל. פסיקה רבת שנים של בתי הדין לעבודה, חיבה את העובד התובע גמול שעות נוספות להוכיח, לא רק את העובדה שהועבד בשעות נוספות, אלא גם את מספר השעות שהועבד כך, תוך איסור על טיעון בדבר תבניות גורפות של העסקה, על מנת שבית הדין יוכל לפסוק לזכותו סכום קצוב. רמת ההוכחה והמידע שנדרשה כאמור, שהייתה בלתי מאוזנת ושאימצה את העובד התובע להילחם נגד מעבידו, שהחזיק במידע, בהליכים של גילוי מסמכים, צמצמה ופגעה בזכות הגישה של עובדים לערכאות ושימשה מקור איתן לחץ על עובדים להתפטר ולוותר על מימוש מלוא זכויותיהם ולפגיעה באמון ציבור העובדים במערכת המשפט. באשר לנטל ההוכחה, נקבע בחוק, כי

"בתובענה של עובד לתשלום שכר עבודה לרבות גמול שעות נוספות או גמול עבודה במנוחה השבועית, שבה שנויות במחלוקת שעות העבודה שעבדן נתבע השכר, תהא חובת ההוכחה על המעביד כי העובד לא עמד לרשות העבודה במשך שעות העבודה השנויות במחלוקת...". באשר לתובענה של עובד שעילותיה רחבות יותר וכוללות גם דמי חופשה, דמי הבראה ודמי נסיעות, וכאשר המעביד שחייב בכך לא מסר לעובד תלושי שכר או מסר לעובד תלושי שכר שאינו כולל את כל הרכיבים שבתוספת, נקבעה החזקה לפיה המדובר בתשלום שכר כולל בניגוד להוראות החוק, ככל שהוא חל עליו, ויראו בשכר ששולם לעובד כשכר רגיל שהרכיבים האמורים אינם כלולים בו. משמעות הדבר שמעביד שיפעל כאמור, יחויב להוסיף ולשלם לעובד התובע את אותם רכיבים. המדובר במהפכה מבורכת, המזריקה כוח מאזן למגזרים החלשים בציבור העובדים בישראל, תוך חיובם של מעבידים ומעסיקים לשקיפות מלאה כלפי עובדיהם.